

Ryszard Groń

"Landscape with Two Saints : How Genovefa of Paris and Brigit of Kildare Built Christianity in Barbarian Europe", Lisa M. Bitel, Oxford 2009

Collectanea Theologica 79/3, 233-236

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ką pasją opisuje podobne koleje i wydarzenia, pokazując, jak Maryja inspiruje twórczo i zmienia współczesny świat w niemal wszelkich dziedzinach życia i w różnych okresach historycznych, szczególnie traumy dwóch wojen światowych. I tak aż do naszych czasów.

Zaskakuje bardzo pozytywny wykład historyczny autorki z protestanckiej Anglii, która z wielkim obiektywizmem i nie odrzucając wiary w N.M.Pannę oraz jej pozytywnego wkładu w rozwój cywilizacji chrześcijańskiej, ułożyła wielokolorową, bardzo bogatą mozaikę oddziaływania maryjnego na wszelkie dziedziny ludzkiego życia, od początków powstania chrześcijaństwa aż do dnia dzisiejszego. W trakcie czytania książki odczuwa się coraz większy szacunek i przyciąganie do maryjnego aspektu wiary chrześcijańskiej, a nawet wdzięczność za twórczy wkład Marii w oblicze tego chrześcijaństwa.

Autorka wykazała się olbrzymią znajomością wiedzy historycznej i tradycji chrześcijańskiej, do których podeszła z wielką pokorą i przygotowaniem. Aczkolwiek można zauważyć źródłowe braki kultury krajów słowiańskich. Znana jest przecież na całym świecie pobożność maryjna Polaków, wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej, o których autorka w ogóle nawet nie wspominała. Pewnie nie miała do nich dostępu. Podobnie stosunkowo bardzo mało miejsca poświęciła wpływowi prawosławnej wizji Marii na całą chrześcijańską kulturę Wschodu i Zachodu. Na szczęście mamy na ten temat ogromną literaturę, którą dobrze jest wciąż rozpowszechniać w obcojęzycznej literaturze, by później inni autorzy mogli z niej korzystać, dodając tym samym polski i prawosławny wkład maryjnego dziedzictwa w kształtowanie coraz to nowego oblicza chrześcijaństwa.

ks. Ryszard Groń, Palatine (USA)

Lisa M. BITEL, *Landscape with Two Saints. How Genovefa of Paris and Brigit of Kildare Built Christianity in Barbarian Europe*, Oxford University Press 2009, ss. 299.

Lisa B i t e l, profesor historii, religii i studiów kulturowych nad różnicami płciowymi Uniwersytetu Południowej Karoliny w USA, specjalizuje się w badaniu wczesnego okresu historii i kultury średniowiecza Europy, szczególnie Irlandii. Tym razem zajęła się rzadko omawianym tematem, z racji bardzo skąpych wiadomości, a mianowicie, chce przedstawić twórczą rolę dwóch świętych niewiast: Genowefy z Paryża (422-500/502) i Brygidy z Kildare w Pd. Irlandii (452/456-523/524), jako budowniczych porządku chrześcijańskiego w barbarzyńskim okresie Europy (V-VI w.). Wybór tych świętych nie jest przypadkowy,

albowiem ich żywoty są do siebie podobne, a ponadto mówią o rzadkim i prężnym wpływie obydwu niewiast na bieg historii chrześcijaństwa V i VI w. i kształtowanie się jego społeczeństwa, które na owe czasy było swoistym ewenementem (s. xii-xiii). Nie były one męczennicami, bo okres męczenników już generalnie przeminął, ale stały się swoistymi budowniczymi chrześcijańskiej Europy, zarówno w sensie duchowym jak i materialnym, na zgłiszczach państwa rzymskiego i w okresie najazdów barbarzyńskich plemion.

Autorka podjęła się bardzo trudnego zadania, albowiem omawiane święte same nic nie napisały, ponadto nie mogła też polegać na wielu piśmiennych przekazach, które o nich traktowały. Pod tym względem, musiała się zadowolić żywotem św. Genowefy, spisany przez anonimowego mnicha 20 lat po śmierci świętej, prawdopodobnie z polecenia Klotyldy, żony ówczesnego władcy frankońskiego Chlodwika; w drugim przypadku pozostała relacja z żywotu św. Brygidy spisana ponad wiek później przez mnicha imieniem Cogitosus z południowej Irlandii, gdzie żyła święta. Trudności dodaje fakt, że obydwie utwory zostały spisane w stylu hagiograficznych pobożnych życiorysów, jakie w tym czasie obowiązywały, tzw. żywotów (*vita*), z których należało wyciągnąć dane biograficzne i oddzielić je od pobożnej tradycji obfitującej w wiele cudownych wydarzeń. Pod tym względem prof. Bitel przeszłedziła wspomniane utwory oraz inne wzmianki wcześniejszej i późniejszej tradycji oraz podparła się danymi historycznymi epok i regionów, w których żyły święte: w pierwszym przypadku Paryża, w drugim, południowej Irlandii. Przesłedziła przy tym szczegółowo całą historię obydwu miast oraz ich regionów aż do czasów życia świętych, a także przeanalizowała wszystkie architektoniczne, liturgiczne pozostałości oraz źródła sztuki z nimi związane, takie jak ruiny kościołów, których budowanie inicjowały, malowidła ściennie, rzeźby, pozostałą tradycję piśmienną. Tak powstał owoc pracy autorki w postaci obecnego dzieła.

Wspomniane niewiasty okazały się pobożnymi chrześcijankami dającymi twórczy impuls nowej duchowości i cywilizacji chrześcijańskiej. Inicjowały (prze)budowę (pogańskich) kościołów, zachęcały do życia w doskonałości chrześcijańskiej przez ćwiczone ubóstwo, posłuszeństwo Kościołowi, wzór życia w czystości i umartwieniach, świadczenie dzieł miłosierdzia względem opuszczonych, potrzebujących i chorych, organizowanie zaczątków życia akonnego, szczególnie wśród kobiet, służenie duchowym i publicznym autorytetem ubogim i moznym tego świata, nie wyłączając biskupów i królów, organizowanie materialnej pomocy w obliczu kataklizmów i niebezpieczeństw. To wszystko sprawiło, że stały się one lokalnymi symbolami podwalin chrześcijaństwa.

Na całość dzieła składa 8 rozdziałów **poprzedzonych, spisem treści, wykazem ilustracji, głównie map miejsc związanych ze świętymi oraz ich pomnikami** czy atrybutami, wprowadzeniem autorki. Książkę kończą przypisy, bibliografia oraz indeks.

Pierwszy rozdział (*Paris before Genovefa: The Landscape Enters History*) opisuje losy Paryża oraz jego okolice przez narodzeniem Genowefy, czyli rzymskiej podległości oraz galijskich, germańskich i frankońskich wpływów. Drugi rozdział (*Sacral Paris*) zajmuje się aspektem religijnym Paryża, jego kulturą pogańską, chrystianizacją, burzeniem pogańskich i powstawaniem świątyń chrześcijańskich, w tym szczególną rolę biskupa Auxerre – Germanusa (ok. 418-466) w krzewieniu chrześcijaństwa. Trzeci rozdział (*Genovefa's Territory*) jest poświęcony życiu i środowisku Genowefy odtworzony na podstawie wspomnianego *vita*. Czwarty rozdział (*Paris after Genovefa*) opisuje historię duchowego patronatu Genowefy nad Paryżem.

Pozostałe cztery rozdziały dotyczą drugiej omawianej tu świętej – Bygidy oraz środowiska południowo-irlandzkiego, z którego pochodziła. Piąty zatem rozdział (*Crossings and Controversions*) wprowadza w zagadnienie chrystianizacji Irlandii przed V w. i wpływów rzymsko-brytońskich. Rozdział szósty (*Ekphrasis at Kildare*) omawia żywot św. Brygidy na podstawie utworu spisane-go przez Cogitosusa w charakterze „architekuralnej hagiografii” (*ekphrasis*), łączącej legendarno-historyczny życiorys świętej z początkami architektury kościelnej w Kildare, czyli pokazuje jej **twórczy impuls na tle kształtującej się powoli religii chrześcijańskiej i architektury kościelnej, której dawała początki**. Rozdział siódmy (*Brigit Goes to Ground*) demaskuje legendę i opisuje historyczne kolejne fazy niełatwego pochodu chrześcijaństwa w Irlandii Południowej za czasów **Brygidy i po jej śmierci, oraz tłumaczy jej autorytatywną rolę w późniejszych wiekach**. Ostatni rozdział (*Relics*) opisuje losy relikwii (doczesnych szczątków i pozostałości po) obydwu świętych, historyczne próby wymazania ich kultu wobec zaginięcia relikwii, wreszcie rehabilitacja tego kultu w obliczu współczesnych badań.

Książka prof. Bitel pokazuje, że mamy do czynienia z nietuzinkowym badaczem historykiem, **który nie daje łatwo wiary legendom i nie poddaje się wobec skąpych wzmianek historycznych**. Można być zaskoczonym rozległością i fachowością jej badań nie tylko z zakresu historii, ale **również literatury, antropologii, hagiografii czy architektury**. Powstała wspaniała praca, owoc jej kilkuletnich badań, **która otwiera nowe sposoby patrzenia na starą wielowiekową tradycję**. A ta każe widzieć w dwóch świętych niewiatach: Genowefie i Brygidzie, wyjątkowych budowniczych cywilizacji chrześcijańskiej Francji i Irlandii u ich początków. Pozostaje życzenie, by owoce tej pracy i im podobne docierały do

naszego polskiego środowiska teologiczno-naukowego i kształtowały powoli prawidłowy punkt widzenia zamierchłej historii ukrytej w mrokach legend i ruin.

ks. Ryszard Groń, *Palatine (USA)*

Martin EBNER, Stefan SCHREIBER (wyd.), *Einleitung in das Neue Testament*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2008, ss. 595.

W ubiegłym roku ukazał się zapowiadany już przed kilku laty *Wstęp do Nowego Testamentu* pod redakcją Martina Ebnera i Stefana Schreibera, profesorów Nowego Testamentu z Uniwersytetu w Münster. Opracowanie niniejsze stanowi szósty tom z serii podręczników do studium teologii katolickiej (*Studienbücher Theologie*) publikowanych w wydawnictwie Kohlhammer przez Gottfrieda Bittera, Ernsta Dassmanna, Hansa-Josefa Klaucka, Herberta Vorgrimmlera i Ericha Zengera. Wedle wcześniejszych zapowiedzi wydawniczych, redaktorem tego tomu miał być Thomas Söding. Warto zauważyć, że omawiany *Wstęp do Nowego Testamentu* jest kolejną tego typu pracą niemieckojęzyczną, która ukazała się w ostatnich latach, po wstępach Ingo Broera (*Einleitung in das Neue Testament*, t. I: *Die synoptischen Evangelien, die Apostelgeschichte und die johanneische Literatur*, NEB Ergänzungsband NT 2/I, Würzburg 1998; t. II: *Die Briefliteratur, die Offenbarung des Johannes und die Bildung des Kanons*, NEB Ergänzungsband NT 2/II, Würzburg 2001), Udo Schnellego (*Einleitung in das Neue Testament*, Göttingen 2002⁴) oraz Petera Pokornego i Ulricha Heckela (*Einleitung in das Neue Testament. Seine Literatur und Theologie im Überblick*, Tübingen 2007).

Prezentowane tu opracowanie składa się z napisanej przez redaktorów tomu przedmowy (ss. 7-8), podejmującego kwestie tworzenia się kanonu chrześcijańskiego i tekstu Nowego Testamentu wprowadzenia (s. 9-66) oraz czterech części poświęconych kolejno: czterem Ewangeliom (ss. 67-228), Dziejom Apostolskim (ss. 229-249), nowotestamentalnym listom (ss. 250-558) i Apokalipsie św. Jana Apostoła (ss. 559-585). W trzech załącznikach zamieszczono odpowiednio: wykaz skrótów (ss. 586-587), słownik (*Glossar*) terminów egzegetycznych (ss. 588-592) i mapy (ss. 593-595). Poszczególne księgi i poruszane we *Wstępie* zagadnienia opracowali: Martin Ebner (kanon chrześcijański, pytanie synoptyczne, Źródło Q, gatunek literacki Ewangelii, Mk, Mt, Flm), Stefan Schreiber (tekst Nowego Testamentu, listy w Nowym Testamencie, chronologia życia Pawła, Rz, 1Tes, 2Tes, Ap), Dietrich Rusaam (Łk, Dz), Joachim Kügler (J, 1J, 2J, 3J), Thomas Schmeller (1Kor, 2Kor), Michael Theobald (Ga,